

Tryck på paus-knappen! Det är dags att utvärdera konkurrensutsättningen i vården

Stockholms läns landsting, SLL har gått längre än något annat landsting när det gäller konkurrensutsättning och privatisering i vården. Detta utan att göra någon egentlig utvärdering av effekterna på vårdens kvalitet respektive ekonomi.

Vi har under senare tid och från olika håll nåtts av oroväckande signaler att konkurrensutsättningen riskerar att göra vården dyrare, sämre och mer ojämlig. Vi vill därför klarlägga att konkurrensutsättning och privatiseringen verkligen ger patienterna och skattebetalarna bättre och/eller billigare vård, så som avses.

I rapporten *Vårdmarknad och företagsklimat* beskriver SLL att: ”Jämfört med andelen privatproducerad vård totalt sett i Sverige så ligger Stockholm långt över genomsnittet oavsett vårdområde.” Samtidigt konstateras i rapporten behovet av en bättre uppföljning och genomlysning av denna marknad. När det gäller landstingens köp av vård står privata vårdgivare för ungefär en tiondel av vårdproduktionen i Sverige. I Stockholm köper landstinget vård från privata vårdgivare motsvarande så mycket som en tredjedel av budgeten. Drygt 3 000 företag bedriver hälso- och sjukvård på uppdrag av SLL, på tre år har antalet avtal med privata utförare ökat med 35%, och idag utförs 60% av primärvårdens tjänster av privata aktörer.

Samtidigt som SLL, i jämförelse med övriga landsting, kommit extremt långt i privatiseringen av vården – och Alliansen ändå fortsätter forcera processen – så visar Eftervalsundersökningen 2010 att en absolut majoritet av medborgarna och skattebetalarna (81%) vill behålla nuvarande nivå eller öka andelen landstingsdriven vård. 42% vill ha mer landstingsdriven vård och endast 19% vill ha mer privat vård.

En enkätundersökning av Novus 2011 visar att många människor upplever att den svenska vården blir alltmer ojämlig. Denna farhåga tycks bekräftas av Socialstyrelsen som pekar på skillnader både ur ett geografiskt men också ett socioekonomiskt perspektiv. Som exempel så har de ojämliga effekterna av Vårdval Stockholm belysts bl a i Läkartidningen.

SNS-antologin *Konkurrensens konsekvenser – vad händer med svensk välfärd* belyser avsaknaden av utvärderingar gällande effektivitet och kvalitet efter privatiseringen av den offentligt drivna välfärden.

Det lilla vi vet så här långt är följande:

- Privata vårdgivare får i genomsnitt högre betyg än offentliga i nationella patientenkäter men skillnaderna är marginella. Vid en jämförande studie mellan landstingen 2005 fanns inget samband mellan andelen privat vård och kostnader, produktionsstatistik och kvalitet.
- Amerikanska studier med större underlag har visat att ickevinstsyftande aktörer presterar bättre än vinstsyftande, både ur kostnads- och kvalitetssynpunkt.
- Vårdvalet inom primärvården har lett till ökad tillgänglighet och generösare öppettider. Det har dock ifrågasatts om denna tillgänglighet verkligen gagnar de patientgrupper som bör prioriteras.

Ur ett långsiktigt perspektiv så är en väl fungerande hälso- och sjukvård beroende av forskning, utveckling och utbildning (FoUU). En omfattande privatisering leder till en fragmentering av vården som försvårar en sammanhållen FoUU-verksamhet. Detta kan på sikt hota sjukvårdens kvalitet.

Vi upplever att privatiseringarna forceras tidsmässigt. För att snabba på privatiseringen så får den landstingsdrivna verksamheten ofta inte delta i upphandlingarna. Ur ett företagsperspektiv så är även många av vårdföretagen kritiska till både förutsättningar och till landstingets bristande dialog. Om man ska ha konkurrensutsättning så ska den naturligtvis fungera lika för alla aktörer.

Vid upphandlingar saknas både konsekvensanalyser och motiveringar om hur konkurrensutsättningen ska gynna patienter och vårdtagare, dvs på vilket sätt verksamheterna ska komma brukarna bättre tillgodo. Kvalitetssäkringssystem och kostnader för administration, uppföljning och kontroll saknas också i beslutsunderlagen.

Vi anser att det vid upphandling och vårdval inom hälso- och sjukvård måste ställas tydligare krav om kvalitet och kompetens hos utföraren.

Kvalitet måste prioriteras. Kvalitetskrav och system för uppföljning måste utarbetas – med tydliga kopplingar till det upphandlande avtalet. Därefter ska den upphandlade verksamhetens kvalitet följas upp. Kvalitetssäkringssystem ska naturligtvis gälla både den privata och offentliga sektorn.

Det är dags att vi landstingspolitiker tar vårt ansvar och inväntar seriösa utvärderingar av effekterna av de senaste årens hälso- och sjukvårds-upphandlingar och vårdval innan ytterligare verksamheter konkurrensutsätts. Därutöver fordras ett seriöst kvalitetssäkringssystem. Men tills detta är gjort anser vi att det är lämpligt med en paus vad gäller utökad konkurrensutsättning av hälso- och sjukvården.

Avslutningsvis så är det märkligt att landstinget producerar en rapport med titeln *Vårdmarknad och företagsklimat* som överhuvudtaget inte tar upp patientens perspektiv eller kvalitetsaspekter i vården. Vi menar att, oavsett utförare så är vården till för patienten, inte tvärtom. Landstingets primära uppdrag är att skapa bästa möjliga hälso- och sjukvård, inte att utveckla en vårdmarknad. Därför framför vi nedanstående förslag.

Landstingsfullmäktige föreslås besluta

att landstingsstyrelsen ges i uppdrag att utvärdera effekterna rörande både kvalitet och ekonomi av den konkurrensutsättning som pågått inom hälso- och sjukvården i Stockholms läns landsting de senaste två mandatperioderna.

att landstingsstyrelsen återkommer senast 31 december 2013 med utvärderingen och förslag till förbättringar i system för kvalitetssäkring, uppföljning samt organisation.

att till dess utvärderingen är genomförd och landstingsfullmäktige tagit ställning till förslagen så görs ett uppehåll i vårdval och upphandlingar inom nya områden av hälso- och sjukvården.

För Miljöpartiet de Gröna

Paul Lappalainen

Marie Åkesdotter

Annika Hjelm

Jakob Dencker

Michel Silvestri

Cecilia Obermüller

Ann-Sofi Matthiesen

Rebwar Hassan

Referenser:

Ojämn villkor för hälsa och vård. Jämlikhetsperspektiv på hälso- och sjukvården, Socialstyrelsen 2011

Inge Axelsson, överläkare och medicinprofessor, Läkartidningen 4/2012 resp Newsmill SNS-antologin Konkurrensens konsekvenser, 2011

Novus, enkätundersökning – Ojämlighet inom vården, 2011

SLL-rapporten Vårdmarknad och företagsklimat, 2012

Jan Halldin, Läkartidningen 38/2010